

g l a s e

slovenske kulturne akcije

L. X. - 5 VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA 1. 5. 1963

EKSPRESIONIZEM V SLOVENSKI LIKOVNI UMETNOSTI

Mojstri slovenskega ekspresionizma so pričeli umirati ali pa se vsaj starajo. Bila je to čudovita stilna enota, nastopajoča sicer za spoznanje pozneje kot drugod, pa zato toliko bolj dozorela in udarna. Ekspresionizem v likovni umetnosti je nastopil tudi nekaj let pozneje kot so nastopili naši prvi ekspresionisti v literaturi. Pa če so leti sprva le tipali po novih izraznih sredstvih, so se popolnoma „ekspresionirali“ šele vpričo novih sodelavcev na likovnem polju.

Kakor pred njimi impresionisti, tako so tudi ekspresionisti nalteli na navdušen sprejem pri mladini, pa na ogorčen odpor pri filistrih. Še pozneje, ko se je ekspresionizem že „realiziral“, se je zgodilo, da so spomenik, ustvarjen iz kroga teh umetnikov, umazali, in ko so ga očistili, celo razbili. Zanimivo je, da je bil iniciator tega dotlej med Slovenci nepoznanega vandalskega dejanja potem pri partizanih nekakšen ekspert za umetnost, ki pa jo je za sebe izkoriščal tako, da je moral v ječo.

Toda njegov srd na ekspresionizem je ostal vendar v programu komunistične vlade, saj ekspresionizem ni nasprotoval samo socialističnemu realizmu, ampak je bil tudi tista poduhovljena umetnost, ki je prav aktivno posegla na versko in izrecno tudi na ožjo cerkveno področje. Prva leta komunistične vladavine so morali ekspresionisti čopiče in dleta odložiti ali pa svoj nekdanji stil in svoje nekdanje snovi opustiti in se oprijeti „socialističnega realizma“, prav: rokodelstva.

Mi izseljenci pa smo opazili, da so se začele ekspresionistične umetnostne sestavine tembolj spet oživljati. Opazili smo to pri Bari Remec, še bolj pa v U.S.A. pri Goršetu in pri hrvaškem mojstru Meštroviciu. Bil je torej idealistični stil spet sedaj, po 2. svetovni vojni, zatočišče umetnikov, kot je bil za mlade umetnike rešitev že po prvi svetovni vojni.

In ko je izšla pred kratkim dr. Šijančeva knjiga o sodobni slovenski umetnosti, smo v njej večkrat zapazili notico, da je ta in ta mladi slovenski umetnik ekspresiven ali celo zelo ekspresiven. dokler ob sodobnem kiparstvu pisec ni napisal, da so mladi kiparji naravnost neoekspresionisti.

Ali in v koliko bo ta stil obveljal, je seveda težko reči. A umetnostna znanost že ugotavlja, da je bil ta stil za slovensko umetnostno življenje pomemben, kot ugotavlja to na svojem področju tudi literarna zgodovina in na svojem glasbena veda.

Ekspresionizem v vseh umetnostnih panogah na Slovenskem torej nikakor ni bil negativen pojav.

M. Marolt

LIKOVNI ODSEK

II. kulturni večer Slovenske kulturne akcije
se bo vršil v Bullrichevi dvorani
dne 18. maja ob 19h.

EKSPRESIONIZEM V SLOVENSKI LIKOVNI UMETNOSTI

Govori Marijan Marolt

Predavanje s skioptičnimi podobami

„Odkrito povem, da se kar začudim, kadar dobim v roke novo slovensko knjigo. Zdi se mi, kakor da se je Slovincem zopet rodil nezakonski otrok: Le kaj je tebe treba bilo... Običajno je bil nezakonski otrok v napatje vsem, nika-mor ni spadal, vsak se ga je branil in vsak odrival po svoje. Prav isto se danes godi slovenski knjigi. Me-sto da bi jo z veseljem sprejeli, nam je odveč. Vzbuja nam slabo vest, ker bi jo morali z veseljem sprejeti, pa ne vemo, kaj bi z njo. Vsakega dolarja se nam zdi škoda zanjo. A če jo že kupimo, se zanjo ne brigamo. Malokdo jo vzame v roke, da bi jo bral. Le toliko jo pregledamo, da si napasemo firbec, kakšna je, potem je pa konec naše ljubezni. Prekladamo jo sem in tja in običaj-no najde prezgodnji grob med od-padlo šaro, ki jo pobere smetar.

To je velika krivica, ki jo delamo slovenski knjigi. Skoro popolnoma smo jo že izobčili iz svoje srede. Ali ni tudi slovenska knjiga del naše kulturne dejavnosti? Ker knjige ne cenimo, verjetno ne cenimo tudi ti-stih, ki se še trudijo in pišejo slo-venskemu narodu knjige v njihovem jeziku.

A jaz sem vsake slovenske knjige zelo vesel. Prav tako sem vesel, ka-kor če me obiše dober prijatelj in znanec. Vem, da mi bo marsikaj veselega, novega in lepega povedal. Vsaka nova slovenska knjiga je tudi dokaz, da smo Slovenci še tu. Prvi znak v našo kulturno smrt bo tisti dan, ko bo izšla zadnja slovenska knjiga.“

Zdravko Novak

V tisku:

Karel Mauser

LJUDJE POD BIČEM

Trilogije I. del

(Čez 400 strani)

Izšlo je:

Marko Kremžar

SIVI DNEVI

Črtice iz ljubljanskih zaporov.

TARIFA REDUCIDA
Concesión 6228
Registro Nacional
de la Propiedad Intelectual
N° 624.770

Kronika

Za SKA so darovali: g. Jože in Marija Rađi, San Martín de los Andes, 220 pesov; g. Snaj Stane, Quilmes, 800 pesov; g. Rajer Simon, Morón, 60 pesov; č. g. Boris Koman, Mar del Plata, 150 pesov; g. Luis Sadovsky, Capital, 1.000 pesov; g. dr. Ludvik Puš, USA, 12 dolarjev. — Vsem darovalcem iskrena hvala!

odmevi

— O Kremzarjevi zbirki črtic Sivi dnevi je prinesla Svobodna Slovenija oceno izpod peresa Marijana Marolta, ki jo je začel s temi lepimi besedami: „Če je kakšna knjiga ljubitelja slovenskega leposlovnega branja razveselila, potem ga je ta Kremzarjev prvenec.“ Nato govori o dejstvu, da je Kremzar sicer že pisal v taborišču ter da je preteklo 18 let, predno je izdal zbirko, in išče krivdo „morda v neinicijativnosti založnikov“, ter označuje Kremzarja kot „pravega izseljenskega pisatelja“, to je takega, ki se je naredil šele v emigraciji. Nato z njegovo lastno eksaktnostjo označuje slednjo novelo z ozirom na slog in gradnjo ter Kremzarjev način komponiranja in sloga mimogrede primerja s Cankarjevim, pa tudi Jurčecovim in Simčičevim. Z ozirom na zadnja dva pripominja: „V enem je pa Kremzar gotovo prvi: njegova slovenščina je vsebolj pristna“. Pri tem se spominja očeta: „Če je pri Kremzarju kaj zasluga njegovega očeta, naj bo to opozorilo tudi njemu v spomin zapisano.“ Konča pa svojo oceno s temi pomembnimi stavki: „Dejstvo, da je Kremzar potreboval za izdajanje te knjige, katere snov se je odigrala v treh mesecih, skoraj 18 let, daje misliti. Misliti zato, ker bi utegnili kazati, da je pisatelj nekoliko počasen. Če bi bil ta videz resničen, bi bila takšna sodba velika škoda. Tudi omejitve na ozek krog treh mesecev bi utegnili dajati misliti, to namreč, da je pisatelj zaverovan samo v svojo ječo. Toda pisateljeva koncentriranost, zgrabitve in stisnjenje dogodkov, ki bi lahko dali dolge povesti, oblast nad jezikom, nepridigarški ton in še marsikaj, daje prav tako misliti, in sicer, da smo dobili v Kremzarju dobrega, morda prav odličnega pisatelja, ki ne sme odložiti peresa ali se vsaj začasno postaviti v ozadje, kajti vsako njegovo delo bomo z nestrpnostjo pričakovali in če tudi ne bi več napredoval, z užitkom brali. Ta prvenec ni začetniško delo, ne posega v suho polnjenje prostora po brezpomembnih okolnostih.“

— V *The Slavonic and East European Review*, London, dec. 1962, je napisal Phyllis Auty oceno o Zgodovinskem atlasu Slovenije (str. 294-5). Na kratko poda vsebino zgodovinskega prikaza map, kjer omenja, da prinaša ozemlje slovenskega etičnega področja, kot ga razumevajo Slovenci (ne pa tudi njih tekmeči Italijani ali Nemci). Nato pa podaja kritiko v tej obliki: „Mnogo map pogrreša jasnosti zaradi prenasičenosti gradiva, pa tudi zaradi grobe pisave, namesto tiskanih oznak. Nekatero mape (št. 2, 6 in 69) ne vsebuje vsega sedaj znanega materiala. Zelo malo materiala iz slovenske zgodovine je v angleščini, in je zato škoda, da je knjiga izšla s tako skromnim spremnim besedilom in še to samo v slovenščini. Naslovi zemljevidov so v

obrazi in obzorja

KOMUNISTIČNE DIKTATURE IN UMETNOST

Znano je bilo, da si je diktator Stalin na koncu življenja prisvajal vse pravice, odločati tudi v kulturnih panogah, za katere ni bil čisto nič poklican. Odločal je celo v — jezikoslovstvu in določal smernice znanstvu. Hruščov je začel z destalinizacijo. Ne samo, da je spravil Stalina z oblasti (kako, bo še govorila zgodovina), spravil ga je tudi iz kremlinske grobnice, zbrisal z naslovov mest, podrl njegove spomenike in razglasil neke vrste svobodo, ki pa se je kmalu pokazala kot nesvoboda. Že nekaj mesecev sem se vrši v komunističnem svetu, imenoma v središču tega sveta, v Moskvi debata o umetnosti, se pravi, o pripustitvi zapadnih vplivov v likovno umetnost še posebej. Znano je, da velja za uzakojeno komunistično umetnost v literaturi kakor v likovnem ustvarjanju „nova stvarnost“, „materialistični realizem“ itd. Socialistična problematika, podana tendenčno na naturalistični način. Zdaj pa je začel prodirati tudi v SZSS zapadni vpliv „abstraktne umetnosti“, imajoč v sebi *idealistične* vrline, ki niso nikakor v skladu z materialistično „stvarnostjo“. Pojavlja se tudi v Sovjetiji nekakšna romantika, nekakšen upor dogmatizmu, upor mišljenju. Destalinizacija je rodila dematerializacijo, novo „tajanje“ po zamrzli zimi, neko osvoboditev. Pasternaka so še pred Hruščovim govorom obsodili in vrgli iz sindikatov, kar pomeni, da so ga vrgli „na cesto“, prepovedali mu sprejeti Nobelovo nagrado in je umrl oficijelno nepriznan, privatno pa visoko cenjen. Odslej je umetnost prihajala čimbolj v nasprotje s stranko in njeno diktaturo. Na umetniškem polju seveda. Toda to slogovno nasprotje pomeni tudi nasprotje v ideologiji. Začenja se v Sovjetiji sami borba med „očeti in sinovi“. Izgublja se vrednost *avtoritete*. In ker je najvišja avtoriteta KPartija, je taka umetnost — *upor proti KPartiji!* V tem smislu je Robert Korengold napisal pismo iz Moskve za časopis *La Prensa* 11. 2. 1963: „Pred očmi partije gre tu za pomanjkanje discipline, to je proti principu, na katerem sloni zgradba cele Sovjetije.“ „Destalinizacija je odprla vrata mladini, ki se zdaj upira proti starim in njihovim napakam, kar pomeni upor proti avtoriteti partij. Mladi govore: Časi so se spremenili... vi, naši očeti, nam pravite, naj bomo mirni. Vi pravite, da veste več. Toda zavedajte se, da se časi Stalina ne bodo več povrnili. Vi nam pravite, da je Stalin delal slabo. Toda vi sami ste živeli pod njim, pa ste molčali. To pomeni, da ste podpirali to, kar je danes proglašeno za slabo. Kri, ki jo je on prelil, je v vaših rokah. Zakaj naj bi torej priznavali vašo avtoriteto?“ In stari odgovarjajo: „Molčite. Mi smo bili, ne vi, ki smo vrgli iz države kapitaliste in Nemce. Vi ste bili še v povojih, in ne veste, kaj je pomenilo, živeti v tistih stalinovskih časih. Verjeli smo vanj. Zanj in pod njim smo se borili. Trpeli smo žrtve, ki jih nikoli vi ne boste razumeli. Kaj moremo zato, če nas je Stalin izdal? Nismo krivi mi, ne zanj, ne za vas, ki nimate še nobenih skušenj.“

Kot vemo, se je to gibanje proti abstraktni umetnosti začelo takole: Bilo je novembra 1962, ko so mladi umetniki „ekstremisti“ in „modernisti“ slikarji Sokolov, Jankolovski, Bjelutin, pa kipar Neizvestni imeli v Moskvi „sesturno razstavo“, potem pa so jo nadaljevali v Manježu v Moskvi na veliki razstavi ob 30-letnici moskovskega združenja likovnih umetnikov. Tam so bile prvič razstavljene poleg „klasičnega socialističnega realizma“ tudi dela abstraktne smeri. Dela so takoj vzbudila veliko razburjenje in tak odmev, da se je moral pečati z njim centralni komitet komunistične partije Sovjetske zveze, kjer je sekretar CK Iljčev poudarjal, da ni „koeksistence med realizmom in abstraktno umetnostjo“. Pravda je prinašala z dneva v dan naročene ironične opazke gledalcev o razstavi. Nato je napisal — po naročilu seveda — oficijelni sovjetski umetnik, akademik Laktionev smerodaven članek pod naslovom „Spoštovanje in ljubezen ljudstva — najvišje odlikovanje“. Članek je ostra obsodba abstraktne umetnosti z najvišjega strokovnega mesta, kajti Laktionev je redni član Akademije umetnosti ZSSR in prva avtoriteta glede tega. On je določil smer — *proti zapadnim vplivom*.

slovenščini, španščini in angleščini. V vsakem primeru bi moralo biti več pojasnjujočega teksta.“

— Humbert Pribac nasti tolkač: V drugi sta Slovenski vestnik

Vendar stvar še ni šla v tako ostru nasprotja. Saj je na pr. pesnik, kateremu očita največ subjektivističnih prvin, E. Jevtušenko, šel celo na turnejo v Nemčijo in tam uredniku revije *Die Zeit* dajal še zelo optimistične izjave glede „odjuge“, ki jo je začel pisatelj Ehrenburg kot znamenje destalinizacije v književnosti. „Hudo je le, da se ljudje ne morejo tako naglo preusmeriti... Prepričan sem, da se ti zelo različno usmerjeni ljudje bojijo povrnitve prejšnjih razmer. Prepričan sem tudi, da ima dogmatizem pri nas samo preteklost in komaj kaj sedanjosti, bodočnosti pa prav nobene. Nima več opore v širokih plasteh sovjetske družbe.“ Tedaj je tudi dejal: „Največji živi slikar je po mojem Picasso, največji kipar pa Henry Moore. Ko je bila l. 1956 pri nas v Moskvi Picassova razstava, so ljudje stali dvanaest ur v vrsti, da so mogli vspeleti, prav kot so med vojno stali v vrsti za kruh.“ (*Der Spiegel*, šte. 6/63 1963.) Abstraktna umetnost, ki je idealistična umetnost, je postala nekakšen ventil za osvoboditev z materializma, ali „dogmatizma“, ki je onstran železne zavese zelo rabljena beseda za oznako birokratičnega komunizma.

To nasprotje med umetnostnimi slogi je prišlo tako daleč, da je šlo na sodbo na samo konferenco Hruščova z vodilnimi intelektualisti Sovjetije, ki naj rabsodi spor. In ta spor je doležil, da je treba končati z abstraktno umetnostjo. Hruščov je že prej odklonil to umetnost, ko je na razstavi modernistov med ironičnim smehom izrekel tiste, zdaj že po vsem svetu razglašene besede, vprašujoč, ali je te packarije „slikal umetnik s čopičem ali osel z repom“. Okus gospodarja je bil s tem izražen, in postal je zakon, ki ga je treba posplošiti in sankcionirati. In ustanovila se je posebna „ideološka komisija“, ki naj napravi red med umetniki. Načeluje ji „energični strokovnjak v propagandi“ Leonid Iljčev. Ta je začel kampanjo proti abstraktni umetnosti. Toda ne več v smislu staliniščične politike, kjer bi sledilo taki čistki gotovo nekaj ustrelitev v tilnik in še več deportacij na prisilno delo, temveč — začela se je inkvizicija, kako prisiliti uporne umetnike na pravo pot.

Poznejša sporočila poročajo, da so takoj po koncu kongresa umetnikov črtali iz seznama članov sindikata likovnega umetnika *Ernesta Neizvestnega*, ki je glavni predstavnik zapadnega sloga; iz sindikata pisateljev pa *Jevgenija Jevtuškega*. Tega zadnjega ravno v času, ko je bil povabljen na turnejo v Združene države (po evropski), kar je moral odložiti „zaradi bolezni“. Primer Pasternaka se oživlja in „ždanovščina“, kot izraz stalinove dobe, se pod Hruščovom ponavlja. Umetnost je postala nevarnost partiji in KP hoče nasilno uveljaviti svojo avtoriteto. To se pravi: *nasilno usmeriti umetnost v predpisani tok. Svobode umetnosti v komunizmu ni*. Umetniki se morajo ponovno vpreči „v galeje“ realističnega komunizma in vleči zastareli škripajoči voz naprej... Zdaj s to razliko, da Hruščov samo da predtakt, izvršijo pa njegove opode v sindikatih Iljčev in Fedorov. Celu Ehrenburgu so občutno črtali zadnji del *Spo-minov*...

Tito je bil pred kratkim v Moskvi. Postavil se je v vsem na moskovsko linijo. Ne samo na politično, tudi na kulturnem polju. Le tako si lahko razlagamo Titove izjave zadnjega časa. V svoji *novoletni poslanici* je zapisal: „Položaj v našem kulturnem in moralno političnem življenju ni takšen, kakršnega bi si želeli in kakršen ustreza naši socialistični skupnosti. Zlasti v književnosti in v umetnosti na sploh je mnogo tujega, nezdržljivega z našo socialistično etiko, nekaj, kar poskuša, da bi z linije, ki jo je določila naša revolucija, obrnilo pot našega razvoja v drugo smer. To so razni dekadentni pojavi, prinešeni od zunaj. Boriti se moramo proti njim, toda ne zmeraj administrativno, temveč s političnim delom.“

Na kongresu mladine, 23-26. januarja se je spet lotil „javlovih intelektualcev, ki predvsem v literaturi in slikarstvu, v filmu in drugod, tavajo neke izven naše socialistične stvarnosti. To so navadno ljudje, ki se potegujejo vase, vse je njim vsakdanje, banalno, na vse gledajo z višine in postajajo tako vsebolj nedružbena bitja. Oni ne gledajo več kritično, temveč vsehobolj nedružbena bitja. Oni ne gledajo več kritično, temveč kritičarsko na naše družbeno življenje. Za nje je marksizem že preživel. Oni hočejo nekaj novega in se navdušujejo za tujo, dekadentno umetnost in književnost. Poleg tega, nikdar se ni (Sledi na 4. strani.)

svoji prvi zbirki *Bro-* nekaj leti prebegnil v emigracijo, napisal nekaj besed o svojih občutjih po izdaji zbirke, o katerih pravi, da so mešani, kakor so bile pesnik, ki je pred

mešane sodbe o njej. Odgovarja na očitek, da so pesmi preveč žalostne, potem na očitek, da plagira Kosovela, o katerem pravi, da je res „hodil na njegov grob na kratek klepet z njim“, toda „loči naju ena stvar: on hoče revolucijo, nasilje, da podre nasilje, jaz pa se ob nasilju znojkam. Zanj je Kristus križani vitez, zame živi izraz Boga in ljubezni. V tem se ločiva in tu se smatram višjega od njega, čeprav, kar se tiče umetnosti in pesništva, res nisem vreden, da prst na njegovem grobu poljubim.“ „Prav to, da sem našel Boga, so mi nekateri iz domovine zamerili. Dobil sem pismo od kolega z univerze, zdaj advokata na zaupnem mestu: ‘Še vse bi ti odpustili, toda da si našel Boga, tega ti ne moremo.’ Torej, tu tiči zajec, v tem grmu! Zanimivo! Največ priznanja je dobil od preprostih ljudi, dasi se tudi svojim kritikom (Pavli Mladinovič itd.) zahvaljuje za visoko mnenje o vrednosti te zbirke, ki je založbi (Slovensko društvo v Melbournu) v „finančno izgubo“. Pravi pa, da „bo še pisal in verjetno že prihodnje leto izdal novo zbirko, čeprav se mi zdi, da je pustolovščina, izdajati slovenske knjige v tujini za par desetih ljudi... in da bi bil prvi okvir zanje domovina.“ Zato hoče „po svojih močeh delati, da se domovina in naš tavajoči narod zblížata na osnovi narodne pripadnosti in bratske ljubezni ter preproste- ga človeškega medsebojnega spoštovanja, ne glede na politične in miselne razlike.“ Sam je o tem zadnjem negativno prepričan. „Vem, da ne bom uspel!“ Mi k temu pripominjamo samo to: Ali so oni tam v domovini že kdaj ocenjevali kakšno knjigo, izšlo s takšnimi osebnimi žrtvami v emigraciji? Kaj šele, da bi jo prodajali doma! Nas vabijo domov, toda naših imen ne smejo tiskati. Dokler ni svobode, ne more biti uspeha. Toliko mimogrede o tem intervjuju, pa tudi o zbirki, ki obširneje ni bila še naznanjena v našem Glasu, pa ima svojo literarno vrednost poleg zgodovinske, da je *prva slovenska pesniška zbirka, tiskana v Avstraliji*. (Se naroča lahko pri SKA, cena 140 pesov.)

— Na Katoliški univerzi v Pittsburgu (*The Duquesne University*) v U.S.A. že 25 let deluje akademsko društvo *TAMBURAŠI* (*Tamburizants*), ki je pod duhovnim vodstvom rev. Charlesa Read C. S. Društvo vodijo večinoma Hrvatje, ki so ga tudi ustanovili. Sedaj je vodja Walter Kolar, njegov asistent pa Steve Kovačev. Društvo goji predvsem folklorne plese in narodno pesem vseh slovanskih narodov ter dosega velik uspeh v Ameriki, pa tudi v Evropi, kamor hodijo na turneje. Bili so lani tudi v Zagrebu. Na svojem jubilejnim koncertu je nastopil dekliški kvartet v slovenski narodni noši in zapel tudi slovenske narodne pesmi, namreč: Po Koroškem po Kranjskem, Ena ptička mi poje in Moj očka ima konjička dva. Za svoj jubilej so izdali lepo ilustriran prospekt, ki so ga poslali tudi našemu listu v zabeležbo.

V angleški reviji *REVIEW*, Published by teh Study Centra for Jugoslav Affairs, ki jo ureja dr. Tosić, sta v tretji številki izšla prikaza hrvatske in srbske povojne književnosti izpod peresa, prva dr. Kadića, druga pa Dragoljuba R. Ačimovića. Kakor vemo iz zadnje številke *Meddobja*, je bil za to številko naprošen za slovensko povojno literaturo tudi g. Lev Detela in je ta napisal članek, ki je v slovenski priredbi že izšel v *Meddobju*, original pa bo tiskan v prihodnji številki *Review*.

— Slovenska bibliografija v ameriški znanstveni reviji. V državi Indijani v U.S.A. v mestu Bloomington je država univerza, ki ima posebno stolico za študij slovanskih jezikov in še posebej za študij vzhodno evropskih slovanskih jezikov. Sem spada tudi Jugoslavija in z njo Slovenija. Izdajajo poseben znanstveni list *The Slavic and East European Journal*. Vsako leto pa izdajajo tudi bibliografijo del, ki se bavijo s študijem vzhodno evropskih držav. Bibliografija se imenuje *The American Bibliography of Russian and East European*

(Nadaljevanje s 3. strani.)

v naši državi toliko prevajala in tiskala 'šund' literatura." Tako je govoril Tito in še dodal, da bo treba nastopiti sedaj tako na področju kulture, kakor lani na ekonomskem in moralno političnem. „Tu gre za brezidejnost in anarhizem gotovega dela kulturnih delavcev, pa tudi nekega dela odgovornih komunistov, o izgubitvi kriterija, kar je sicer dopustno, toda nikakor pa ni dopustno v našem (t.j. komunističnem) državnem razvoju.“

Nato pa je 6. februarja govoril deputaciji Saveza novinarov Jugoslavije one besede, ki smo jih v prejšnji številki postavili na čelo našega lista, in v katerih sebe postavlja za upravičenega zakonodajca tudi umetnostnim slogom. Ne sme on skrbeti samo za industrijo in za poljedelstvo, ampak tudi „za kulturo“. In to ne samo kot predsednik Jugoslavije, temveč predvsem kot glavni sekretar KPartije! Kdor drugače misli, ne pozna komunizma. On, Tito, je odgovoren pred zgodovino in narodom za pravilen tok razvoja države. (Tudi na kulturnem polju, tudi na umetnostnem.) S tem govorom, ki ga pišemo v spominsko knjigo vsem našim umetnikom v domovini, se je Tito postavil v vrsto Stalina, ki je predpisoval razvoj vsem kulturnim panogam, in koraka vstric Hruščova, ki je dal predtakt za boj zapadnim vplivom v Sovjetiji in satelitskih državah in ki ga je zopet med prvimi ubogal naš Tito!

Ni ga pa ubogal italijanski Togliatti, ki se je na zadnjem kongresu KPartije uprl temu umetnostnemu diktatu, ki prihaja iz Moskve. Postavil se je za svobodno umetnost. In časopisi so že v tem nastopu, ki zadeva umetnostno kritiko, videli „razcep“ med svetovnimi komunisti... Tako velike posledice naj bi imela umetnostna polemika na vrhovih svetovnega komunizma.

Beležimo ta spor, ker je morda globljega pomena, kakor si mislimo mi, pa ga slutijo v vsej pomembnosti taki komunisti, kakor sta Hruščov in Tito.

Beležimo pa tudi tole: Ljubljanski Naši razgledi so še 12. januarja 1963 obsodili to „ždanovščino“, ki se uvaja v Sovjetiji. Napisali so te vrstice k govoru omenjenega akademika Laktionova: „Fenomen 'žigosanja', ki je popolnoma tuj umetniškemu ustvarjanju, se že razširja na področju moderne glasbe, modernega filma, moderne proze in poezije. Življenjska praksa sama potrjuje, kako je to absurdno. Kolikokrat doslej so že z raznimi dekreti, članki, partijskimi direktivami in podobnim posegali v kulturna področja 'v imenu komunizma'. Zgled Ilije Ehrenburga priča, kakšno zmedo lahko povzročajo ždanovski posegi v področje kulture in umetnosti... Destalinizacija še ne pomeni demokratizacije — resnica je namreč, da se problemi umetniškega ustvarjanja niso rešili in se tudi ne morejo rešiti na sestankih. Ali vse to res koristi sovjetski kulturi in prispeva k njenemu ugledu in napredku?“

Tako se sprašuje ljubljanski tednik, ko je šlo samo za „ždanovščino“ v Moskvi. Hoče pač s tem pokazati neodvisnost od moskovskega vpliva in svojo pot v socializacijo. Toda med tem je bil Tito tam in je sam prevzel moskovsko tezo in jo jasno povedal mesec dni potem prav Slovincem, kajti novinarsko združenje je vodil njega predsednik Jože Smole, Ljubljčan, in njemu je govoril Tito tiste markantne besede: „Pravijo: Tito dobro vodi politiko, ni pa kompetenten za področje kulture. Toda tovariši, kdor tako govori, ne razume, kaj je komunistična partija, kaj je socializem, kaj je komunizem!“

Račovedni smo, kako bodo zdaj Naši razgledi komentirali Titov „ukus“, ki je tudi „ukaz“, kajti z njim je zvezana „karakteristika“ urednika lista, podpora, štipendiji in potovanja mnogih abstraktnih umetnikov...

Studies, ki si je pridobila v ameriškem znanstvenem svetu velik ugled. Tja je bibliografijo za slovenska dela napisal že trikrat Zdravko Novak, naš skrbni in požrtvovalni zbiratelj bibliografskega gradiva. Toda omenjena bibliografija zbira samo podatke o člankih, ki so izšli v Ameriki, ali pa so jih napisali Amerikanci izven Amerike. G. Novak izpolnjuje s tem dopisništvom važno slovensko in emigracijsko kulturno nalogo.

— Koliko slovenskih periodičnih tiskov izhaja izven Slo-

venije? O tem podaja Zdravko Novak, ki zbira vsa slovenske tiske za svojo Slovensko zamejsko knjižnico, o kateri smo poročali v Glasu 15. 10. 1962, tole statistiko: Argentina 24, Anglija 3, Avstralija 7, Belgija 2, Beneška Slovenija 1, Brazila 1, Gorica 4, Indija 2, Kanada 5, Koroška 10, Nemčija 1, Venezuela 1, Trst 15 in U.S.A. 16. Skupno torej — 92 periodičnih tiskov.

— V Haagu na Nizozemskem izhaja internacionalna slavistična revija *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics*, ki jo urejajo znani svetovni slavisti različnih univerz, tako Jakobson s Harvardske univerze, Stang z Oslo, Schooneveld s Standfordske univerze in Whitfield s kalifornijske. V letu 1959 je izšla v njem razprava E. Stankiewiczza (Belorusa) o Vokalnem sistemu slovenskega pogovornega jezika. L. 1960 razprava J. Kuryłowicza o Novopadajoči intonaciji in akcentuaciji v slovenščini, l. 1961 pa razprava Ilse Lehiste Fonemi v slovenščini (glasovne vrvine). Vse razprave teh tujih učenjakov o našem jeziku so izšle v angleščini.

— Biblioteka Tuwima v Varšavi. Poljski pesnik Tuwim, žid, toda eden najboljših modernih pesnikov, ki se je pred leti vrnil na Poljsko, je kmalu tam umrl. Zdaj je Mickiewiczovski muzej razširil svoj delokrog na Tuwima in vmeštil v svojih prostorih Tuwimovo pohištvo in knjižnico. Ta knjižnica je zanimiva: pesnik je zbiral knjige pozabljenih pesnikov, za katere se drugi niso brigali, sanjske bukve, lectarske napise, koledarje, preroške knjige itd. V zbirki ima mnogo unikatov. Precej teh stvari je bilo uničenih za časa vojne, toda po vojni se je pesniku posrečilo obnoviti svoj „zaklad“, ki je zdaj prišel z njegovo sobo v muzej.

NAROČNINA ZA PUBLIKACIJE 1962/63

ARGENTINA: broš. 1.000, vez. 1.200 pesov; JUŽNA AMERIKA: broš. 1.100, vez. 1.300 arg. pesov; ITALIJA: broš. 6.500, vez. 7.500 lir; FRANCIJA: broš. 50, vez. 60 NF; NEMČIJA: broš. 40, vez. 50 RM; AVSTRIJA: broš. 260, vez. 320 avstr. šilingov; ANGLIJA: broš. 90, vez. 110 angl. šilingov; AVSTRALIJA: broš. 110, vez. 140 avstralskih šilingov; U.S.A. in KANADA: broš. 13, vez. 16 dol.

Pridržujemo si pravico spremeni te cene, če bodo razmere to nujno zahtevale.

Lahko se plačuje tudi v obrokih. — Prosimo darila za Glas, ki ga pošiljamo brezplačno. — Spominjajte se pri raznih prilikah SLOVENSKE KULT. AKCIJE!